

Paco Ibáñez homenajeó a Goytisoló poniendo música a su palabra poética

El «Simposium» sobre el escritor catalán se inauguró ayer en Barcelona

Barcelona. Emilio Manzano

Con la música de Paco Ibáñez y las letras de José Agustín Goytisoló, se inauguró ayer en Barcelona el «Simposium» sobre el autor de «Palabras a Julia». Durante tres días, destacados especialistas en la obra de Goytisoló tratarán sobre temas tan variados como la influencia del poeta catalán en los jóvenes escritores, los críticos o el amor. El día veinticinco, y como clausura del ciclo, el propio autor leerá algunos poemas inéditos.

Un breve recital de Paco Ibáñez inauguró ayer el «Simposium José Agustín Goytisoló» que, dedicado a la figura y la obra del poeta barcelonés, convocan los Departamentos de Filología Española y de Didáctica de la Lengua de la Universidad de Barcelona. Este encuentro, que reunirá hasta el día veinticinco de abril a los más destacados especialistas en la obra poética de José Agustín Goytisoló, rinde homenaje al que tras los fallecimientos de Jaime Gil de Biedma y Carlos Barral, junto a quienes se diera a conocer en la decisiva antología de Castellet de 1959, ha pasado a ser el único representante vivo de la llamada Escuela Poética de Barcelona.

Una docena de conferencias, entre las que destacan las de los profesores José Luis L. Aranguren, Carmen Riera, Laureano Bonet y Luis Izquierdo; tres mesas redondas («Influencia de la obra de J. A. Goytisoló en los jóvenes poetas», «Críticos» y «El amor») en las que participan escritores y críticos como Ángel González, José Caballero Bonald, Juan García Hortelano, Josep M. Castellet, Fanny Rubio o Basilio Losada, y la lectura de poemas inéditos a cargo del propio autor, componen los platos fuertes del programa de actos.

El recital de Paco Ibáñez, que interpretó en el Paraninfo de la Universidad Central varios temas basados en composiciones de José Agustín Goytisoló, tiñó la apertura del «Simposium» de un inequívoco matiz antiformalista que cuadra a la perfección con el carácter personal y literario del homenajeado, ausente del programa de actos hasta el día de su clausura.

La obra de José Agustín Goytisoló, algunas de cuyas composiciones gozaron de una notable difusión popular en los años setenta precisamente a partir de los trabajos musicales de Paco Ibáñez, constituye, a través de libros como «Salmos al viento», «Los pasos del cazador», «Palabras para Julia», «El rey mendigo» o «Del tiempo y del olvido», uno de los principales puntos de referencia para entender el devenir de la poesía española en las últimas décadas.

Paco Ibáñez, que ha añadido una estrofa al conocidísimo poema sobre el mundo al revés («Había una vez un Felipe bueno al que maltrataban todos los obreros, y había también un príncipe malo, una bruja buena y un Alfonso honrado») afirmó a ABC que «con este «Simposium», se homenajea a un poeta y un amigo y, a través de él se rinde tributo a un espíritu y una ilusión colectiva vivida durante muchos años, aunque hoy muchos hayan olvidado el ejercicio de la reflexión y se hayan entregado a los dioses del dinero y lo que se llama la buena vida.»

«Este país —continuó— se ha convertido en un país de bultos, en un país de cuerpos sin almas donde todo va a la barriga; un palmo por aquí y una sevillana por allá y eso es lo que presentan como si estuviéramos en la cumbre. Felipe González ha nombrado a

Jorge Semprún Ministro de Cultura como nombró a Solana: una simple cuestión de escapate, sin ninguna voluntad cultural auténtica...¿Qué voluntad puede tener el segundo si el primero no la tiene? Así seguiremos moviéndonos en esas aguas turbias, en ese medio esencialmente baboso, un caldo de cultivo de la mediocridad en el que nadie parece querer preguntarse nada»

Dossier: Simposium
UB-1999

SOBRE LA POESIA

Al marge de les definicions, i dins l'ordre més simple de la constatació de fets, hi ha una manera d'entendre el fenomen poètic, que té totes les virtuts i tots els perills de l'evidència i que per això mateix se'ns presenta prèvia i temptadora. Si en calia una formulació contundent

—augmentant-ne, és clar, les virtuts i els perills—, jo gosaria dir que, en fi de comptes, la poesia és un joc de mots. En alguns casos, es tractarà d'un joc innocu en aparença; en altres —sempre, ben mirat—, d'un joc arriscat, fins i tot d'un joc a vida o mort. Sembla que l'home és un animal condemnat a no poder fer res de gratuït, i menys que en cap altra activitat, en aquella que consisteix en l'esmerç aventurat de la paraula. La poesia, com qualsevol joc, suposa la disjuntiva dura de perdre o guanyar; però, per damunt d'això, hi ha encara la terrible necessitat d'haver-hi de jugar amb els mots, és a dir, amb significacions de validesa —en principi— col·lectiva i, en suma, operants. No és que a major quantitat de joc correspongui més poesia, perquè en tota poesia existeixen instàncies més profundes que la paraula: tanmateix, només la paraula —la paraula jugada— les fa assequibles.

El poeta, efectivament, viu immers dins la llengua, i en certa forma n'és la consciència. Ell, com ningú, sent acumulat contra la seva ploma el pes sencer de l'idioma. S'ha pogut parlar, amb justícia, de la imposició i dels límits que en la llengua troba el poeta: per una part, ha de lluitar amb la inèrcia d'unes fórmules llegades, vagues per l'es mussament que l'ús diari, pragmàtic, hi produeix; per l'altra, la insuficiència d'unes paraules —totes— que no estan habituades a contenir ni a tramitar, de tan genèriques com són, la riquesa tancada en un home, ha de ser compensada i vençuda. El poeta ha de trasmutar en seus els mots de

tots: ha d'apropiar-se'ls amb una seguretat redemptora. Aquesta és el joc, per al qual ell mateix ha d'inventar les regles. El problema del poeta —plantejat sobretot en alguns moments crítics, de saturació inel·lectual, dins de cada llengua— radica en el fet d'haver de conciliar aqueixa exigència de dicció personal, elaborada amb major dificultat a mesura que la saturació creix, amb la capacitat de comprensió d'un públic que solament disposa de les accepcions i dels costums del llenguatge corrent, patrimonial.

El poeta, doncs, crea amb l'idioma. Tota poesia és, primordialment i deixant ara a part els continguts, una estructura verbal, armada sobre un sentit concret i destinada a objectivar la vivència personal que l'origina. Una de les seves conseqüències, per tant, serà la creació d'idioma. El poeta col·labora amb la llengua viva, eixamplant-la, subjectant-la a la gimnàstica exasperada, més o menys, del seu joc per tal de fer-li dir més coses de les que, per si, diria. És la funció de la metàfora —i, en el cabal quotidià de les llengües, resulta fàcil d'esbrinar una pila de girs i matisos semàntics que són metàfores congelades. I encara, per regla general, la poesia —la poesia de cada temps, de cada escola, de cada poeta— rehabilita els mots vulgars, en prefereix alguns: en aplicar-los a servir de nexes entre el món secret del poeta i les referències acceptades per tothom, els mateixos mots experimenten una purificació suprema, adopten un dring insòlit. La poesia, com a operació sobre l'idioma, resideix en aquest rescat de la paraula, en el tracte lustral que li dona.

Certament, aquest aspecte del fenomen poètic el trobem en marxa gradual, més palès encara, quan observem la producció lírica d'una llengua no cossificada, no endurida

per una tradició literària coherent i densa, però que se la va bastint. És el cas —pr a bé o per a mal— del català modern. Els nostres poetes de la Renaixença ençà han fet la seva poesia amb una llengua que, retrobada quasi de sobte —fins i tot es podria dir: retrobada incessantment de sobte—, els facilitava unes possibilitats d'expressió pràcticament infinites. En un altre idioma que posseís una major consistència culta, el matrimoni del poeta amb la paraula hauria estat —com ho és ara, ja, en el català— més treballós. En el nostre, però, durant la Renaixença, el poeta ha gaudit d'un camp extens i intocat on, sense precedents que condicionen ni codis a què sotmetre's, tenia la màxima opció per a la fantasia verbal. Agustinianament, i en el moment en què aquest cicle s'esgota, Josep Carner recomanava: «Tingueu sentit del vostre llenguatge, i escriviu després com vulgueu.» Aquest sentit de l'idioma, carismàtic o fill de l'atzar, és el que ha anat construït el català modern: és, a més, el que ens han proporcionat alguns dels nostres poetes clau —Aribau, Verdaguier, Josep Carner. Aribau tenia al seu favor la sorpresa que, infal·liblement, havia de produir la paraula catalana represa de nou: en l'Oda a la Pàtria, la nostra llengua es canta a ella mateixa, i el seu miracle es fonamenta en les ressonàncies emotives, d'enyorança i d'incitació, que el to arcaic i culte d'Aribau havia de despertar en els seus lectors. La llengua prosperava, amb l'Oda, i no sols en pregonesia estrictament lírica, sinó també cap al passat, cap a la història feta record que el poeta desvelava. Verdaguier, en canvi, eixampla la llengua en una direcció horitzontal: el lèxic camperol i muntanyenc, aportat per ell en una prodigiosa síntesi vital, duu fixada, i nua, una naturalesa i una humanitat que, durant segles, havia romàs sense versió activa en